

Friedrichshain-Kreuzberg: Oost/West-experiment

Leven na de Muur

Achtergrond - 9 november 2009

Zonder veel ruchtbaarheid begon Berlijn op 1 januari 2001 aan een groot experiment. Op die dag fuseerde Friedrichshain, de kleinste wijk van de stad, met Kreuzberg. Het stadsdeel Friedrichshain-Kreuzberg is het symbool van het nieuwe Berlijn. Maar vooralsnog stuiten de west- en oostwaartse bewegingen nog op mentale grenzen.

Friedrichshain en Kreuzberg zijn van elkaar gescheiden door de rivier de Spree en verbonden door slechts één autobrug: de inmiddels fraai gerestaureerde Oberbaumbrücke uit 1896. Boven op de brug rijdt de U-Bahn, eronderdoor lopen, tussen geornamenteerde poortjes, de mensen en naast hen jagen de auto's, vrachtwagens en bussen.

De beroerde verkeersverbinding is nog het minste probleem van het nieuwe stadsdeel. Dat is de stad wel gewend. Wie kent niet de foto's van de Potsdamer Platz van rond 1900, waarop de paarden, rijuigen en karren achter zich aan slepend, de nek over elkaar dreigen te breken?

Dé Muur

Maar midden op de brug staat een muur - dé Muur. Friedrichshain is een Oost-Berlijnse wijk en Kreuzberg een West-Berlijnse. Zichtbaar is die muur niet meer. Naast de brug nog wel: daar begint, langs de Friedrichshainer Spree-oever, het langste stuk dat nog overeind staat in de hoofdstad.

Ruim een kilometer is er hier over, van de 43 kilometer lange grens die in 1961 dwars door de stad werd aangelegd (en nog eens bijna vier keer zo veel om de westelijke zone van Berlijn heen). Het restant Muur is beschilderd en heet openluchtmuseum East Side Gallery.

De Muur zit in het hoofd van de Friedrichshainers. En net zo goed in het hoofd van de Kreuzbergers. Het is al moeilijk voor te stellen dat Amsterdam en Leeuwarden aan elkaar geplakt zouden worden. De fusie van deze twee wijken is als het verenigen van Istanbul en Moskou. De veranderingen zullen niet zozeer in Kreuzberg plaatsvinden - *im Westen nichts Neues* - maar in Friedrichshain. Juist

deze kleine wijk heeft er de ruimte voor, letterlijk en figuurlijk.

Gaten geslagen

Tot er eind 1989 gaten in de Muur werden geslagen, was het beton aan de Oost-Berlijnse kant niet te naderen, laat staan te beschilderen. Nu is elke Friedrichshainer wel eens in Kreuzberg geweest. Maar zelfs wanneer de kortste U- of S-Bahnroute door 'West' loopt, nemen veel Friedrichshainers nog de langere door Oost. Niet enkel uit gewoonte.

Een modern meisje van drieëntwintig, te jong om toentertijd een bewuste burger van de DDR te zijn, zei altijd weer opgelucht te zijn als ze West-Berlijn uit was. Ze studeert er en komt er dus elke dag. "Maar ik loop er niet rustig over straat. Ik vind het nog steeds eng daar."

West-Berlijn eng? Het westelijk deel van de stad is na de val van de Muur eerder een gezapige burgermansmaatschappij geworden, waar de CDU heerst en waar veel minder te beleven valt dan in Oost. Kreuzberg eng? De 'tweede Turkse stad van Europa' is inmiddels flink gerenoveerd, met luxe yuppenbuurtjes. In de andere stukken is het gezellig multiculti zoals in de Amsterdamse Pijp of troosteloos als in A'dam-Osdorp, maar eng is het nergens.

Krakers en alternatieve Kreuzbergers

West-Berlijners die in hun verdeelde stad een dagje naar Oost wilden, moesten over de versperde Oberbaumbrücke. In 1990 kwamen de krakers en alternatieve Kreuzbergers eens kijken of hun linkse gezindheid met de Oost-Berlijners te delen viel. Dat was een misverstand.

De burgers van de DDR schrokken zich rot van de bont of zwart geklede, lawaaijerige *Chaoten*, zoals ze ook aan die kant van de voormalige Muur al snel heetten, en die Kreuzbergse jongeren dachten op hun beurt dat ze bij hun saai opa's terecht waren gekomen.

Eén buurtje is al 'in', in Friedrichshain: de *Kiez* rond de Boxhagener Platz. Daar staan de mooiste oude, inmiddels gerenoveerde huizen van de wijk. Elke dag komt er wel een café of restaurant bij. En daar heeft de Kreuzberger studenten-*Szene* zich dan ook heen verplaatst. De 'Boxi' lijkt van maart tot oktober één groot terras. De meerderheid is *Wessi*.

Onverstaanbaar

Kreuzbergs Turkse gemeenschap stapt niet voor haar lol die vreemde wereld over de brug binnen, waar nog onverstaanbaarder, want platter Duits wordt gesproken dan in West. Of Wolga-Duits. Waar je eerder Russisch hoort dan Turks. Of

Vietnamees.

Het 'broedervolk uit Noord-Vietnam' heeft zich na de Wende zeer vanzelfsprekend over de voormalige *Obst und Gemüse*-winkels van de staat ontfermd en overheerst ook het *Imbiss*-gebeuren, de snackbars en stalletjes in Friedrichshain. Maar er gaapte een gat: in brood zijn Vietnamezen niet zo goed. En zo verrijzen in Friedrichshain de eerste Turkse bakkerijen.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3308/friedrichshain-kreuzberg-oostwest-experiment>